

Harmad sorban kiterjeszhetné a társulat a maga működését arra is, hogy hitsorsosaink tömegét jó népiratokkal lássa el. Azt mondom: kiterjeszhetné. Nem mintha el nem ismerném az annyira sürgetett belmissió ez egyik eszközének kiváló fontosságát. De mégis a tervezett társulatra néző teendők megkezdésében szükséges lesz bizonyos sorrendet megtartani s nem ölelni föl egyszerre sokat és mindent, nehogy a megindulás és kezdet sikere, melytől a jövő függ, kockáztatva legyen. Ha egyszer a társulat megizmosodott, ha működése számára az elől álló tért biztosította: akkor aztán ez irodalmi ág művelésére is fordíthatja figyelmét.

A mi már most a társulat irodalmi tevékenységének külső formáját és eszközeit illeti: kétségtelenül szükséges lesz egy havi „Közlöny“ szerkesztése és kiadása, a „Magyar történelmi társulat“ vagy a „Természettudományi társaság“ közlönyeinek mintájára, melyet a társulat minden tagja tagsági díja (illetőleg alapítványi tőkéje kamatainak) fejében kapna. E havi Közlöny tartalmát kisebb terjedelmű theologiai, tanügyi, egyháztörténelmi értekezések, az egyházak multjából merített apróbb közlemények stb. képeznek.

Továbbá megindítandó lenne egy könyvkiadó vállalat, mely lehetőleg olcsó áron s külön-külön megszerezhető két folyamatban bocsátaná közre a theologiai és az egyháztörténelmi műveket, — értve ez utóbbiak alatt szintegy az okmánytárakat, mint a kidolgozott monográfiákat. Hogy egy ily vállalat — legalább egyelőre — anyagi haszonnal nem járna, sőt pénzáldozatokat igényelne: azt valószínűvé teszi a Kovács Albert tanár által néhány év előtt szerkesztett hasonnemű vállalat sorsa, mely a benne megjelent művek jelessége daczára sem volt tovább folytatható. De a társulatnak el is kell készülnie lenni a nagy céljai érdekében hozandó áldozatokra: bár másrésztől azt is remélni lehet, hogy a sokak egyesített ereje és befolyása, valamint az egyházi hatóságok részéről el nem maradó erkölcsi támogatás, nagyobb olvasó közönséget és pártolást lesz képes teremteni az ily könyvkiadás számára, mint a milyenben előzői részesültek.

Hátra van még, hogy harmadik föltett kérdésemre: a társulat szervezésének módozatára nézve mondjam el nézeteimet.

Véleményem szerint a „prot. egyházi irodalmi társaság“ szervezése vegyes alapon lenne végrehajtandó, egyrésztől ugyanis a tagoknak választása, másrésztől önkéntes ajánlkozása és fölvétele útján. Ehhez képest lennének a társulatnak: a) alapítványi jogon alapító, b) tudományos érdemeikért megválasztott rendes és c) évdíjat fizető külső tagjai. Az elnevezésekre természetesen nem kívánok súlyt fektetni.

Alapító tagjai lennének a társulatnak azok —

egyesek és testületek, — kik a társulat alaptőkéjéhez legalább 100 forint befizetett összeggel járulnak. Remélhető, hogy nem csak vagyonosabb hitsorsosaink fognak a társulat kötelékébe alapító tagokul belépni, hanem nagyobb s gazdagabb egyházközségeink s némely testületek is részt fognak kívánni abból a dícsőségből, hogy felekezetünk ez oly fontos kulturai érdekét előmozdítani segítsék. Az alapító tagok (az egyházközségek és testületek: megbízott képviselőik útján) gyakorolnák mindazon jogokat, melyekkel a rendes tagok fölrüháztatnak; tehát a rendes tagok, tisztviselők és bizottságok választásánál bírnának cselekvő és szenvedő választói képességgel; következésképpen: ha az alapító tag nem volna is megválasztva egyszersmind rendes tagjává a társulatnak: mégis ennek ügyei intézésébe épen úgy befolyyna.

Ha a prot. felekezetek közönsége, különösen pedig a lelkész urak ez irodalmi társulat nagy eszméjét buzgón karolják föl s folytonosan élesztik az iránta való közérdekű melegét: nem kétes, hogy időről-időre mindig találkozni fognak egyes jóltevők, kik a társulatot pénzáldománnyal fogják támogatni, vagy végrendeleti hagyományokkal emlékeznek meg ez intézményről is, mint anynyian és oly bőkezűleg megemlékeznek a tudományos akadémiáról, a Kisfaludy-társaságról, vagy mint a katolikus hívek a Sz. István és Sz. László-társaságokról; s egy-két nagyobb jóltevő adománya biztosíthatná a társulat jövőjét és működésének áldásos sikerét.

Rendes tagjai lennének a társulatnak azok, kik tudományos érdemeikért s eddig is már tanúsított, vagy a jövőben tőlük várható irodalmi tevékenységök alapján választatnának meg. Súlyt helyezek a tagok e kategóriájára és a választásra. A rendes tagok vállaira fog nehezedni a társulat irodalmi, tehát tulajdonképeni föladatának terhe; s nem a hiúságot (a mi talán kevesebb emberben s a legkitünőbbekben legkevésbé dolgozik) akarjuk tényezői számba venni, hanem a választás által tanúsított megtisztelés s az abból folyó erkölcsi kötelezettség lesz az a sarkantyú, mely sokakat munkálkodásra serkent, mely évről-évre új elemekkel frissíti föl a társulat működő részét s távol tartja attól a lanyhaságot és közönyt.

A választást úgy vélném megejtendőnek, hogy első ízben a konventnek azon bizottsága vagy küldöttsége, mely a prot. irodalmi társaság szervezését a testvér ágostai ev. felekezettel egyetértőleg, kezébe veendi, választaná meg, illetőleg szólítaná föl a választás elfogadására prot. vallásu jeleseink egy bizonyos számát, kik aztán a társulat megalakulása után, az alapító tagokkal együtt, választanák meg a többi rendes tagokat. A későbbi tagválasztások mindenkor a társulat évi közgyűlésén, a rendes és alapító tagok szavazatával, volnának eszközözendők. Megjegyzendőnek tartom, hogy a rendes évi tagsági díjat a

rendes tagok is (a mennyiben egyszersmind nem alapítók) fizetnék.

Végre külső (vagy pártoló) tagjai lennének a társulatnak mindazok, kik 3 évről 3 évre kötelezik magukat az évi 5 frt tagsági díj fizetésére, melynek fejében a társulati közlöny minden tagnak megküldetik. Mondanom sem kell, hogy a tagok ez osztályának minél tömegesebb részvéte képezné — egyelőre legalább — a társulat fennállásának és sikeres működésének alapját s ily tömeges részvétre számítani az összes magyar protestánsok egyházi és világi köreiből, — talán nem is volna tulvérmes reménykedés?

Idő előtti dolog lenne a szervezkedés és a társulat ügyrendének apróbb részleteiről, a társulat kebelében mindenesetre alakítandó igazgató választmány, szerkesztő- és könyvkiadó bizottságok hatásköréről, a folyó ügyek intézési módjáról s t. e. f. már most szólni s ha csak hozzávetőleges tervezetet is ajánlani. Mindez későbbi időre és másokra tartozik. Annak a szükségét azonban jelenleg is — az eszme hírlapi megvitatásának stádiumában — kiemelendőnek vélem, hogy a társulat, az ügy iránti érdeklődés felköltése és folytonos ébrentartása végett, évenként a protestantismus gócpontjait képező nagyobb városainkban tartandó közgyűlés által állandó érintkezésben maradjon a közönséggel. Az évi közgyűlés állana egyrésztől ünnepélyes ülésből, melyen az elnöki és bizottsági jelentések megtétnének, fölolvadások és emlékeztetések tartatnának, másrésztől a közgyűlés hatáskörébe utalt teendők fölötti tanácskozásokból stb.

Ilyennek képzelem főbb vonalaiban a prot. irodalmi társulat ügykörét és szervezetét. Nem csupán elméleti okoskodásból merittem, hanem az ismeretes, más czélú, de hasonló irodalmi irányzattal bíró társulatok működésének megfigyeléséből vontam el gondolataimat. Fejtegetéseim se több, se kevesebb súlyjal nem akarnak birni, mint a mennyit azoknak a szőnyegen fekvő tárgy iránti meleg érdeklődés és az egyházunk iránt érzett szeretet kölesönözni képes. De ha e lapok olvasói közül némelyeket a fölvetett kérdések fölötti behatóbb gondolkozásra indítottak, akkor czéлом, mely ez igénytelen sorok megírására vezetett, elértem.

Csiky Kálmán.

Az a régi palást.

*Könyves Tóth Mihály ev. ref. lelkész jubileumára emlékül
(1836. Nov. 12. — 1886. Nov. 12.)*

Zugó harang, országos ünnepélyek
Nem hirdetik: hogy ma ki ünnepel?
Szerény lakodban üdvözölt ma téged,
A hitrokon s baráti hű kebel.

Hiszen te is félszázad óta zöngéd, —

Saját példáddal adva oktatást:

„Mi kelti, gyujtja tette por göröngyét?!“ ...
Nehéz-e már az a régi palást?

Sors nem emelt dícsfény magaslatára,
Hogy ott fogadd a tisztelgők sorát,
Nem is illet meg pompa fény sugarára
Puritánok ősz lekipásztorát!
De eljövünk, hogy a szív érzetének
Visszhangjától csendüljön e lakás:
„Érezd magad sokáig ifju vénnek!“
Könnyü legyen az a régi palást!

Ma ötven éve utra-kelt hajódon
Bosz fergeteg ezerszer csapdosa:
Villám villámra gyult ki szörnyű módon,
Százazreket sujtott lángpallosa.
Vértengeren hatolt eléd bre,
Kerülte azt halálhozó csapás.
Évek folytán így juthatál e révbé ...
Védelmezett az a régi palást!

Itt hirdeted, jó öreg, az igéket,
Mikért ifjonta lánczot csörgetél,
Husz évre szánt a kegyelem-ítélet;
Habár „kötélre!“ szolt a vádlevél.
Pásztorbotod! — melylyel csatára készen
Elűzhetéd a rémitő varázst —
Kezedben az Ur forgatá merészen! ...
Paizsod volt az a régi palást!

Az éj közeig! Napod bucsúra hajlék ...
Tüze veszít ... alakja nő csupán ...
S a fény ma mégis fölragyog e hajlék
Idős lakója redős homlokán.
Beteljesült merész reményed álma:
Fiad — az üdvözlők sorába — lásd! —
Dalt zengve esd s imája égre száll ma:
„Tartson soká az a régi palást!“

Könyves Tóth Kálmán.

Konvent utáni gondolataim.

Tekintélyes összeg — 71,390 frt — osztatott tehát ki az orsz. közalap pénztárából a közelebbi konvent alkalmával. Ha nézzük a kerületünkből való segélyezett egyházak és lelkészek névsorát — azokból ítélve, melyeket, illetőleg kiket ismerünk: — következtethetni, hogy a segélyt mind megérdemli, arra mind reá szorult. Csak az a sajnos, hogy az egyházmegye, majd az egyházkerület, mondhatni — sűrű rostáin keresztül mentek közül sokan a döntő forum előtt — több pénz hiányában — elestek! Hej pedig hányan vannak — akár egyházak, akár lelkészek — melyek, illetve kik nagyon megérdemelnék, ha nem minden évben is, de legalább ottan-ottan, hogy reájuk is sütné a szerencse napja! Na de, nehogy máshova löjjek, mint a hova czélozni akarok: nem egyesek, hanem a közügy érdekében — nevezetesen — a misszió ügyében akarok néhány szót szólni.
A mult évi konventi határozat világosan kimondja,

hogy a közalapba a leány- és fiókegyházban lakó hívek is kivétel nélkül fizetni tartoznak. Ezen intézkedést — tapasztalásból beszélek, egyházaamhoz is 6 fiókegyház tartozik — mindaddig, míg az orsz. közalap nem lesz azon szerencsés helyzetben, hogy minden szükséges helyre misszióállomások szerveztetnek — sem méltányosnak, sem tapintatosnak, czélszerűnek nem látom, nem tartom. Isten igéjét pásztorától soha nem hallani s mégis fizetni!? Valahogy félre ne értessem; fiók, — az anyaegyházról távol eső, — egyháztagjáról s nem olyanról beszélek, ki — ha akarna — kétszer is mehetne naponta, de talán éveken át se megy templomba! Reá beszélésre, buzdításra a jobb érzésű egyszerűen csak megfizet, de ha látja, hogy ez állandó adó, megtagadja. Mit teszünk akkor? Kényszereszközhöz nyulni nem tanácsos, mert legtöbben — különben is erős kísértésnek lévén kitéve — elkedvetlenednek s utóljára azt mondják: mindegy az, akármelyik vallás; egy Istent, egy Krisztust imádunk, itt nem adnak, csak követelnek, menjünk oda, hol, helyzetünket tekintve, nekünk jobb. Nagyon tudom, magam is azt mondom, hogy élő, hitbuzgó tagokra van nekünk szükségünk, kik, ha kell, a terhet is készséggel hordozzák; tehát a kik szükség esetén nem áldoznak, sőt válásukat, egyházukat hűtlenül elhagyják, azoknak „jó utat“ kívánhatunk. Igaz, de nézetem szerint más hangon beszélhetek én egy oly hívemmel, ki ha akar, mindennap kétszer imádkozhatik velem, kinek én minden vallásos szertartást illetően — kötelességemből kifolyólag — rendelkezésére állok, más hangon ismét azzal, ki szavamat éveken át se hallgathatja.

Igazán csuda, csakis az ősi valláshoz való szigorú ragaszkodás eredményeként lehet tekinteni azon eseményt, hogy az ilyen más felekezetűek, idegen ajkuak közé szigetelt híveink, minden egyháztörténelmi ismeret nélkül se pártolnak el tőlünk. Pedig a legtöbb vegyes házasságban él, ez maga elég kísértő; ehhez jön sok helyt a r. kath. lelkész részéről tett pénzbeli ígéret, mely pedig kivált körünkben hatalmas csábító-sátán sokakra nézve; ez még a kedvező anyagi viszonyok közt levőket is nem egyszer elveszi lábáról, rossz utra téríti!

Legyünk azért méltányosok: a kinek nem adunk, attól joggal nem kérhetünk, annyivalinkább nem követelhetünk.

Egyetemes reform. egyházunk érdekét tekintve nagyon sajnós, hogy — szigorú anyagi viszonyainkból kifolyólag — szerteszélylyel ezek vannak, kik a vallás malasztjában, az egyház áldásában nem részesülhetnek. S ki tudja, mikor jó el az ezen mizériát is megszüntető áldott kor!? Gyermek születik a családban s keresztelni kell. Jó lenne vallásuk szertartásai szerint végeztetni e szent functiókat: de a reform. lelkész messze lakik, sokba kerülne a fogat, nincs pénz. Megkereszteli s a lány törvénykezési rendszer mellett lassan el is okkupálja az idegen lelkész. Halott van. Szintén a fenti akadály, ugyancsak a jelzett kiegészítő eszköz. Szép csendesesen végre beolvadnak. Mi pedig: pusztulunk s fogyunk!

Egyházmegyénk javaslata után az egyházkerület megyénkből 3 helyet terjesztett a konvent elé pártolólag, hol misszióállomások létesíttetnének. Nem 71, sőt tizszer 71 ezer frt is kevés lenne a sok nyomor, sok szükség, nem megszüntetésére, hanem csak takargatására is! Nem kapott

tehát egyik sem. E czimen különben egyházkerületünk is aránylag kevés pártolásban részesült.

Vajjon nem az 1883-ik évi konventi határozat azon passusa alkalmaztatott-é legtöbbszörre, mely a segélyből az oly helyeket kizárja, melyek érdekében saját egyházkerületök még nem tett semmit?

Felette kívánatos lenne azért, ha az illető egyházkerületek — legalább oly helyeken, hol tömegesebben vannak híveink — legalább az utazásra kívántató összeg megtérítésével lehetővé tennék 2—3-szor évenként a fiókegyházakban is az istenitisztelet tartását.

Nagy Lajos,
felsőbányai ev. ref. lelkész.

Az „Andaházi Szilágyi nevelő-intézet.“

(Folytatás.)

És most lássuk az intézetbe felvétel felett hozott intézkedését az alapítónak. „Tíz szegény sorsu Református Nemes Ifjak vevődjenek fel 5 azaz öt évre ezen Intézetembe s adódjon nekik quartély, Koszt, Gyertya, Mosás, fűtés. Melléjük rendeltessen egy igen érdemes Nevelő, akár még tanuló Deák, akár már Oskolai Cursusát bé végzett tapasztalt Ifju s ezen Nevelőnek az Ifjakkal edgyütt egy fedél alatt kell lakni s köteles lészen az Ifjakat, minden gorombaság nélkül, egyedül a legillendőbb mód és rendtartása mellett Privátive tanítani, vélek lakni, hogy ha néha mulattságra, sétálásra kieresztetnek, minden tekintetben Személyekre, ruházattyaikra, Szobáikra, Ágyneműekre s egyebekre, különösen pedig erkölcsaikre felvigyázni s ezen Tanítási és Felügyelői fáradozásaiért, a Quartélyon, Koszt, Gyertyán, Mosáson, fűtésen kívül, Évenként fizetése leszen Egyszázhusz nro 120 Pengő ezüst Forintok. Ezen Nevelő Ifjunak kötelességébe fog állani Jegyzőkönyvet vinni az Intézetbe levő Ifjak tanulásáról és magok viseletéről s ezen Jegyzőkönyv bé mutatása mellett, minden hónap végével az Ifjakat, az Intézet Fő Curatorának személyesen házához vezetni és ha valamelyik az Ifjak közzül magát rosszul viselné, arról időközben is akár mikor, egyéb iránt a Superintendens s utánna való Debreczeni első Tiszt. Predicator és Fő Curator uraknak, minden félévben Generalis Jelentést tenni. Rendeltessen továbbá az Ifjak mellé egy inas, kinek negyven nro 40 ezüst forintok és egy hetes szolgál, kinek harminczkét nro 32 ugyanolyan forintok leszen évenkénti fizetések; — kik mind ketten hasonlóan quartélyal, mosással, Gyertyával elfognak láttatni. Megjegyeztetvén itt, hogy az én vér szerinti atyámiai, hogy ha az atyafiságot világosan bé bizonyíthatták, minden idegen Ifjak előtt az említett tíz Ifjak száma közzé való bé vételekre nézve elsőbbséget érdemeljenek, bár ha azok oly szegény sorsuak nem lennének is.

2-or. Ezen Intézetemben bé iktatandó tíz Ifjak Debreczeni Szent György, vagy Szent Mihály Vásárkor tartandó Superintendentialis Gyűlésen, melyen legalább négy secularis Assessor Urak legyenek, köz szavazás utján választásnak el, oly formán mind az által, hogy Hites Ügyvéd Nemes Kenessey Antal urnak, a kit ezennel Intézetem Fő Curatorának s egyszersmind Perceptorának ki nevezek és

rendelet. tudta és oly szava legyen, hogy az ő megegyezése és jóváhagyása nélkül egy Ifju se iktatódhasson be; ellenkező esetben a választás erős nem leszen.

Egyébiránt minthogy a Nagy Tiszteletű Professor és Predicator Urak Fiainak átalában elég módjuk és mezejek van több-több Beneficiumok nyeresére, azt rendelem, hogy azok semmi szín alatt és semmi esetben, az én Intézetembe soha be ne vevődjenek.

3-or. Az ezen Intézetbe már bé avatott tiz Ifjak közül a kik magokat jól viselendik, szorgalmatosak s igyekezők lesznek Intézetembe öt évekig meg maradnak; ellenben az erkölcsösök, korhelyek és excessivusok, kikből hasznos Polgár nem reményltek, sőt több társainak is métejük szolgál, nyomban az Intézet Fő Curatora által (kinek évenként egyszázötven nro 150 Ezüst pengő Forint leszen fizetése s ha meghalna Hivatali Successora is ugyan anyit huzzon) rekesztessenek ki az Intézetből s helyeik ugyan csak általa pótoltsanak ki. Hogy ha pedig Hites Ügyvéd Nemes Kenessey Antal ur mint Intézetem Fő Curatora s egyszersmind Perceptor meghalálna, akkor az ezen kerületi s Helyben lakozó Fő Tiszteletű Superintendens és utánna való Debreczeni első Tiszteletes Predicator Urak befolyásokkal, a Debreczeni választott Hites Communitás válasszon helyette egy másik Fő Curator, ki egyszersmind Perceptor legyen, minden candidatió nélkül, azonba titkos szavazás útján. Hogy ha pedig a mostann élő Fő Tiszteletű Superintendens és utánna való első Debreczeni Tiszteletes Predicator urak elhalnak, avagy Egyházi Hivatalyaikba változnak, azonn esetben az Egyházi Hivataljokban leendő Successoraik birjanak a fentebb említett Jogokkal.

Sok érdekes részt tartalmaz még a végrendelet, mely azonban az intézetet megismerni akarókra nem tartozván, azt mellőzendőnek véltem.

A megbódogult alapító több nemes hagyományt tett, sőt arról is gondoskodott előre, hogy „Elhozván a Kegyelmes Isten vég órámat, hidegült testemet a Hatvan utczai temetőbe a hova nevezett gazdánknak Debreczeni Jánosnak már a helyett kimutattam temettesen Kriptába kettős koporsóba és a növendéki intézet Perceptorának örökös kötelessége legyen ezen Kriptát az Intézetnek bé számolandó költséggel évenként illő épségben fentartani.”

Az intézetben jelenleg is 10 ifju van felvéve melléjük nevelővel. Az ifjaknak rendelkezésére áll az emeleten 2 utczai, 1 udvari és egy előszoba, a nevelőnek külön egy utczai szoba.

Van az intézetben két szolga, kik a szobák tisztán tartásáról s a szobai teendőkről gondoskodni kötelesek.

A növendékek naponta 3 izben étkeznek, u. m. reggel kenyeret, délben huslevest, hideghust mártással, vastagételt peccenyével, felváltva kapnak tésztát is; estve leves s vagy peccenye, vagy tészta a vacsorájuk.

Minden egyén ebédje s vacsorája naponként alku szerint 74 krba kerül.

A növendékek reggel 5 órakor kelnek s este 9 órakor fekszenek.

Ágyneműeket a növendékek maguk kötelesek magukkal hozni, az intézet csak ágyat s szalmazsákokat ad.

Van az intézetnek házi orvosa, nagyságos Dr. Török József ur, ki évente tiszteletdíjban részesül.

Mielőtt cikkemet bezárnám, közlöm azok névsorát, kik az intézetben alakulásától kezdve máig részint mint növendékek, részint mint nevelők működtek, sőt megnevezem a gondnokokat is.

Nagy Ferencz,
intézeti h. gondnok.

(Vége köv.)

Templom-megújítási ünnepély Nagy-Létán.

A n.-létai ref. egyház, 1886. nov. 7-én kiváló ünnepélyt, örömnapot tartott. Tevékeny és hitbuzgó lelkésze Marjai Péter, az egyetértő presbytérium s a gyülekezet összeműködése s nagymérvű áldozata folytán ez évben az egyház megújítá egészen templomát és tornyát, belülről szépíté, kívülről kovácsolt vaskerítéssel látta el, tornyát horganylemezzel vonatta be, a templom megújult s oly vonzóvá, díszessé vált, hogy gyönyörködhetik a lélek benne; a költséget, 10—13 ezer forintot, a hívek aránylagosan kivetett s 3 év alatt fizetendő önkényes adakozásból fedezék és semmi vonogatás, semmi zugolódás nem mutatkozott, most pedig közörmel eltelve vannak s a siklusok folynak be.

Az egyház meghívta az ünnepélyben részvevésre főt. Révész Bálint püspök urat: az ifju lelkész két volt tanárát: Tóth Sámuel és Balogh Ferencz hittanárokat Debreczenből; az egyházmegye esperesét nt. Szóke János és gondnokát tek. Fráter Imre urakat; a szomszédból több lelkész urakat. Vasárnap reggel 9 órától 1 óráig tartott a templomi ünnep, a templom telve volt. Püspök ur magasztos imádságot mondott az urasztala mellett, a megújult templomot Istennek ajánlván fel s a hívekre vallásos buzgóságokért áldást esdvén. Könyvek rezegtek a szemekben fel, a felemelkedés és meghatottság általános perczeit élte a gyülekezet, a lélek és igazság kultusza oly erőt fejte ki, minővel a tömjén, csengettű és aranykez-kisérte kultusz nem bir, emez bámulatot és hangulatot kelthet, de az evangéliumi lélek-épülés belső folyamata amannál mehet véghez. Majd a gyülekezet lelkésze predikált, most már előima nélkül. Esdrás 6, 15, 16. alapigék nyomán. Alkalmi, megható bevezetés után fejtette ki 1) kinek szentelik a megújult templomot és 2) mi végre? A beszéd, a körülmények jól felhasználása és alkalmazása folytán, igen találó volt s különösen két vonás csillogott át rajta: a mély hit, bibliai hűséggel s a hazafiság érzelme, amaz a hit teremtő és édes hatalmát igazolta, emez a hazafiui tényező elem jelentőségét ragyogtatta; kit ne hatott volna meg az a rész, hogy itt nem értetlen nyelven, de a nemzeti nyelv millióktól értett édes szavaival hirdették az ige mindenkoron. Egyházi beszéd előtt a helyi értelmes tagokból s derék tanítói karból a képzett játéku orgonista vezetése alatt összhangzatos énekkar szólalt meg, az urvacSORAOSZTÁS alatt szinte. Az urasztala, ujbóri osztásnapja levén, a lelkészcsalád által ajándékozott igen díszes és értékes bársonyterítővel volt fedve; az előszolgálatot teljesíté emelt hangjával Kassai Ignác diószegi lelkész. Záradéku az esperes ur mondott még fohászt és áldást. Az urvacSORÁVAL ÉLT az egész jelen volt nép, férfiak 356-an, nők 424-en, együtt 780-an. A templomajtóban kijövetel után, levett főveggel várta a gyüleke-

zet püspökét, sorfalat képezve, a ki megállva a templom-ajtóban, ismét szép beszéddel mondott köszönetet az Ur házára tett áldozatért s midőn kívánta, hogy az ide vezető ösvény mindig taposott és járt legyen s az utódokra szállítsa át a jelen nemzedék vallásos érzetét, nem maradt szem szárazon, áldás kívánása után a közérzelem lelkesedésben tört ki.

Délután 2 órakor, egy tágas iskolateremben vendégelte meg a presbyterium a gyülekezet tevékeny tagjait s a meghívtakat. A buzdító beszédnek szép sora következett itt is, püspök, esperes, egyházmegyei gondnok — ki szinte az urasztala korlátain belől foglalt helyet s felvette volt az urvacsorát, — a jelenvolt tanárok, lelkészek, alkalmi emelő beszédek tartottak s a jelenvolt presbyterium feledhetlen hatásának mondá az ünnepélyt. — A helyi gondnok ritka buzgósága és ügyessége a lelkészével együtt méltán kiemellett. Az estét a vendégek egy része csendesen a lelkészi lakon töltötte s másnap indultak haza püspök ur és kísérete.

Hol lelkész, presbyterium és gyülekezet ily szép egyetértéssel működik, ott termékeny földre hull az íge magva s az dúsan terem. Az a 8—10 lelkész, ha mind szabályosan lett volna öltözve, atilla, palást és papi süvegbe, külsőleg még imponálóbb lehetett volna! Isten színe elé menjünk a legünnepélyesebb ruhában, ez maga küljele az isteni felség iránti hódolatunknak.

A lelkész több ízben kifejezést adott hálájának, melylyel viseltetik egy püspök ur iránt, ki tanácsolta őt, mint két tanárjának, kiktől vette Isten után az aludhatatlan lelki tüzet; a tanárok is örvendtek s óhajták, hogy ily buzgó tanítványokkal áldja meg az Ur őket. A kollegium iránt is nagy tisztelet és hála fejeztetett ki s a presbyterium érdeklődéssel hallgatta azt. Hitben, reményben, szeretetben haladjon, mint eddig, a gyülekezet, akkor öröme nem fogy el.

A templom egy oldalrészre emléktábláit fogadja falán volt buzgó lelkészeinek s így a kegyelet bevonulván, az „ezer gondokkal“ fentartott templom és népe fokozni fogja a hála és emlékezet gyújtó erényeit a jelen által a késő jövő számára. A lelkész örök emlékül megőrzés végett elkérte püspök ur imádságát. Elmondható: Szép emléket őriznek lelkökben úgy az eltávozottak, mint a gyülekezet.

(a+o).

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

Nyílt levél nagyttiszteletű Csiky Lajos urhoz, mint a gyakorlati lelkész tanárához.

Nagyttiszteletű ur!

Mint a gyakorlati lelkész tanárához az alább következő kérdésekkel vagyok bátor fordulni:

1-ör. Nekünk lelkészeknek lelkészi teendőink teljesítései között, (egyenes és határozott törvény hiányában) több dolog teljesítése a „lelkész belátására“, a „lelkipásztori prudentiára“, a „helyi viszonyokhoz való alkalmazkodásra“ van bízva s ez okból igen sokszor mi lelkészek kényes helyzetbe jövünk hivatásunkkal szemben; igen sokszor a határozott utasításnak, illetve törvény hiányának keserű gyümölcszeit szedni vagyunk kénytelenek. Így a lelkész belátására van

bízva az urvacsorájának rendkívüli időben a betegekhez való levitele is. Kötelezhető-e erre a lelkész vagy nem? helyesen cselekszik-e a lelkész, (vagy pedig bünt követ el?) ha rendkívüli időben, nem csak urvacsoraosztás alkalmával, az urvacsorát személyválogatás nélkül minden betegnek leviszi?

Én a „helyi viszonyokhoz való alkalmazkodás“, de egyszersmind meggyőződéseim és elvemnél fogva minden esetben, minden körülmények között, minden beteghez leviszem; bár több esetben meggyőződtem arról, hogy az urvacsorát legtöbb beteg nem óhajtja, csak környezete veszi rá az urvacsorával való élésre. Volt esetem, midőn egy nagy lázban szenvedő betegem, midőn ajkával a jeges bort érinté (télien történt) megrázkódva így szólott: „sohase tettem ily nagy bolondot életemben.“

Mit szól erre nagyttiszteletű ur!? Ha én e betegtől megtagadtam volna az urvacsorát, könnyen megeshetik, hogy engem meghurcoltak volna minden fórumán az igazságszolgáltatásnak; mint volt is már ily urvacsora — megtagadása miatt egyházi törvényszékünk előtt egy immár néhai derék tekintélyes lelkésznek, akkor nagy port vert pere, miről nagyttiszteletű ur szintén tudomással bir. Kérem már most, helyesen cselekszem-e én vagy nem? s hitelveinkkel s a cura pastoralissal megegyezik-e az én eljárásom? vagy pedig azon lelkészek cselekszenek-e helyesen, kik a betegtől rendkívüli időben az urvacsorát megtagadják? Melyik út helyesebb s a lelkészi hivatással megegyezőbb?

2-ör. Az urvacsora kiszolgáltatását (értem a templomban) hasonlólag egy meghatározott formula és mindenkit egyiránt kötelező szabály, utasítás hiányában — majd minden vidéken, egyházban, többféle módon végezik a lelkészek. Így némely egyházakban az urvacsoraosztás megkezdése előtt a kenyeret és bort külön-külön egy imával megszentelik és csak a megáldás vagy megszentelés után kezdődik meg a szent jegyek osztogatása. Az urvacsoraosztást a „helyi szokásokhoz való alkalmazkodás“ következtében én is így végezem. Szerintem a kenyér és bor megáldása ünnepélyesebb szint kölcsönöz a különben is felemelő szertartásnak. Helyesen gondolkozom-e, helyesen végezem-e az urvacsora kiosztását, vagy helyesebben végezik azok, kik a kenyér és bor külön megszentelését mellőzik?

Égető szükségét érezzük egy mindenkit egyiránt kötelező egyöntetű szabálynak, utasításnak, hogy ne lenne közöttünk a „hány ház, annyi szokás“, mert ez a sokféle eljárás nem válik dicséretére, előnyére prot. kultuszunknak.

3-ör. Megengedhető-e egy prot. lelkésznek felkérés folytán egy izraelita férfi vagy nő hamvai felett emlékbeszédet tartani? s ily esetben vehet-e palástot magára? Nem ütközik-e ez hitelveinkbe? Nem esik-e ez prot. lelkészi tekintélyünk rovására?

Véleményem szerint sem hitelveinkbe nem ütközik, sem tekintélyünk rovására nem esik, sőt az ily más vallásu halottak felett való szereplésünk lelkészi tekintélyünket növeli. Helyes-e e tekintetben véleményem? Mert vannak többen, kik elítélik, illetve gáncsolják az oly pap eljárását, ki egy zsidó felett sir- vagy emlékbeszéd tartására vállalkozik.

És végre 4-er: Ha egy házaspár meghasonlik egymással s a férj elhagyja feleségét, elmegy szolgálatot keresni

(van rá sok eset) s falujától távol van évekig s ez idő alatt neje vadházasságban élvén, teherbe esik, gyermekeket szül, az így született gyermekek (noha lelkész meg van győződve arról, hogy az így született gyermekek nem a férjtől származtak) törvényeseknek irandók-é be az anyakönyvbe, vagy pedig törvényteleneknek? A férj nagysokára haza kerülvén, a lelkészi hivatalnál óvast tesz az anyakönyvezés ellen, (t. i. ha lelkész törvényesnek vezette be a kétes származású gyermekeket) mi tevő lesz akkor a lelkész?

Véleményem szerint az így származott gyermekek is törvényeseknek irandók be, mivel nem házasságon kívül, de törvényes házasságból származik, habár e törvényes házasságon nem igen volt az Isten áldása; és szinte véleményem szerint a férj óvastevése ily esetekben nem bir jogosultsággal. Helyes-é nézetem?

E kérdésekre kérem nagybecsű válaszát.

Jármí, 1886. okt. 26.

Tisztelője
Kósa Ede.

V á l a s z.

1. Bizony sok olyan esetben is szükségünk volna nekünk egyenes és határozott törvényre, melyek egyedül a lelkész belátására vannak bízva. Ha nincs törvény, döntsön az elv, vagy a helyi körülményekhez bölcsen alkalmazott gyakorlat.

Nézetem szerint erősen vigyáznunk kell az urvacsorának rendkívüli időben a betegekhez való levitelével, hogy t. i. az nagyon közönségessé ne váljék, hogy utra valónak ne tekintessék az népünk által, tehát hogy ebben is ne közelítsünk már a róm. katolikus hitnézethez, gyakorlathoz. Ha én gyakorló lelkész volnék, mindent elkövetnék e szokásnak széles körben való elterjedése ellen, a mi nem azt teszi, hogy valódi betegeknek, saját kívánságokra, rendkívüli időben is ki ne szolgáltatom azt. Hiszen hogy volna, hogy lehetne bűn az üdv után vágyakozó lélek legszentebb kívánságának betöltése?! Más eset azonban az, ha maga a beteg nem óhajtja az urvacsort s csak környezete veszi rá az azzal való élésre. Egy nagy lázban szenvedő beteg nem érezhet, nem tudhat azon urvacsorázás üdvhatályáról semmit s mi egyébbé válik ez esetben az urvacsorának kiosztása mássá, mint opus operatum?! Arra nem is reflektálok, hogy az urvacsorai bornak semmi körülmények közt sem szabad jéghidegnek lenni, mert meg vagyok győződve, hogy az én lelkész atyámfia egyszerű elnézéséből csak azon egy esetben volt az olyan. Én előbb mindig megtudnám, maga a beteg kívánja-e az urvacsort, vagy csak környezete erőszakolja őt az azzal való élésre. Ez utóbbi esetben semmiesetre nem vinném azt le, mert nem lehet többé attól tartanunk, hogy az igazságszolgáltatásnak minden forumán meghurczolnak, hiszen ott van egyházi törvénykönyvünk 101. §-ában, hogy a betegségben levő egyháztagoknak, ha kéri, szolgáltatandó ki az urvacSORA. Ebben föltétlenül ki van mondva, micsoda ítéletet várhatunk mi a felsőbb forumoktól. Röviden: eszmélet nélküli betegeknek, vagy a kik nem kéri azt magok, én nem szolgáltatom urvacsort, mert főleg az első nézetem szerint igenis ellenkezik hitelveinkkel. A lelkészi gondozásnak e téren csak a megengedettnek határai között szabad mozognia s így az „minden körülményekhez“ épen nem alkalmazkodhatik. Azon eset, melyre a kérdező hivatkozik, néhai

Papp István m.-szalkai lelkész, áldott emlékű nagybátyánk esete, egészen más jellemű ügy volt. Helyesen tette ő, hogy egyházunk szent sákramentomát nem engedte mintegy guny tárgyává tenni.

2. Valóban nagy baj az, hogy sákramentomaink kiosztásában sincsen közöttünk egység. Tennünk kellene már valamit arra, hogy ne hasonlitsunk szétszórt kérésekhez, hanem némely dolgokban egységesen járván el, érezhetnők, hogy egy testnek vagyunk tagjai. Az egységben erő, a szétszórt lazaságban nagy gyöngeség rejlik. A mi urvacSORA-osztási szertartásunknak legnagyobb fogyatkozása az, hogy szerfölött hosszú, tehát fárasztó és így nem emelő. E szempontból és azért, mert az urvacSORAI sákramentomnak lényegi alkatrészei csak a szereztetési szavak felolvasása, a kenyér megtörése és a bornak a kehelybe töltése s ezeknek a kommunikálók részére átadása, én nem látom szükségnek a kenyérnek és bornak külön imádságokkal való megáldását. Közönyös dolog az, mely csak nyújtja az a nélkül is hosszú szertartást. De a ki szereti, ám tartsa meg! Ne vitatkozzunk adiaphorák fölött akkor, ha lényegi kérdések mozgatják korunkat.

3. A harmadik kérdésre röviden az a nézetem, hogy én is tartanék egy izraelita fölött emlékbeszédet, ha úgy ismertem volna őt, mint a tiszta humanitás, a jótékony emberét, ki az én egyházzal is tett valami jót. Tenném pedig ezt mint magánember, tehát nem mint lelkész és így mindenesetre palást nélkül. Nem értem, miért ütköznék ez a mi hitelveinkbe, hiszen mi nem valamely szűk látókörű világnézetnek vagyunk apostolai, hanem az egyetemes, a mindenekre kiterjedő szeretet prófétái. Hogy ez prot. lelkészi tekintélyünknek rovására esik-e, vagy nem, azt minden egyes ilyen esetben csak a jól értett lelkészi prudentia határozhatja meg s így azt földi halandó soha határozottan meg nem mondhatja.

4. A mi a negyedik kérdést illeti, miután az a házasság törvényesen nem bontatott föl, a jelzett módon született gyermekek a lelkész által mindenesetre törvényeseknek irandók be s a férj utasítandó, hogy, a mennyiben úgy akarja, óvasát a törvényteleneknél jelentse be. Csak a felülről érkezett jogérvényes ítélet alapján, bejegyeztetvén az az anyakönyv észrevételi rovatába, lesznek az úgy született gyermekek törvénytelenekké. A férjnek óvastétele minden esetre jogosult, csak a lelkészi hivatal nem illetékes annak saját körében való elfogadására, illetőleg az annak alapján való anyakönyvkiigazítási eljárásra.

Csiky Lajos.

Különfélék.

Ötvenéves lelkészi jubileum Debreczenben. Könyves Tóth Mihály, a debreczeni református lelkészek e kitűnő nevű Nestora, 1836. november 12-én tartá beköszönő egyházi beszédét városunk ispotálytemplomában. Teljes félszázad zajlott le azóta s ő ma is itt van közöttünk, beszélve régen mult idők szép emlékeiről; ma is itt van, mint bölcs tanító a multból, ki derült kedélyének tiszta sugaraival vidámitja a jelen s azzal biztat, hogy a jelen után még hosszú boldog jövődő várhat reánk. Korunkat vádolják, hogy erőt vett mi rajtunk az önzés, hogy csak magunkra

van gondunk; azt beszéljük rólunk, hogy csak a külsőkön kapkodunk s nem méltányoljuk a bensőt, azt, a mi szellemi. Amaz 1836. évi november 12-ikén tartott beköszönés után hosszú 50 esztendővel, pénteken, jubileumot rendezett Debreczen város ev. ref. egyháztanácsa, ősz lelkészének, Könyves Tóth Mihálynak tiszteletére s a mennyire megragadó volt e jubilaris ünnepély egyes részleteiben, ép oly távol állott tőle minden külső csillogás. Midőn, igazán mondhatjuk, egész Debreczen ünnepelt, nem volt itt semmi tolongás, semmi pompa. A szív ünnepe volt ez; egyszerű, de igaz. Először a karczagiak 8 tagból álló küldöttsége kereste föl a jubilanst, élőkön Madarász Imre, mostani karczagi lelkészszel, ki szívből jött szép beszédben üdvözölte az ő lelki atyját, Karczagnak feledhetetlen nevű volt lelkészét. Megható volt hallani, mint beszél ez adott válaszában, hogy ő ott, azon városban élte le élete legboldogabb napjait. Majd a debreczeni ev. ref. egyháztanács küldöttsége jött, élén főt. Révész Bálint püspök és Szücs István főgondnok urakkal. Püspök ur beszédét és az arra adott választ jövő számunkban közöljük. A jubilans fiának, Könyves Tóth Kálmán lelkésznek hangulatteljes alkalmi költeményét pedig most közöljük. Utánok Debreczen városának épen együtt üléselő közgyűléséből jött küldöttség gr. Degenfeld József főispán és Simonffy Imre polgármester vezetése mellett. A jubilanst a polgármester ur üdvözölte. Tisztelegtek a lutheránus egyházközség lelkésze, a honvéd tiszti kar, Becsei ezredes vezetése alatt. Számos egyesek is fölkeresték az ősz lelkészt, ki kifogyhatatlan volt a hozzá intézett beszédekre adott szebbnél szebb válaszok adásában. Az egyháztanács remekül készített emlékkönyvvel lepte meg őt, melybe a lelkészek, a presbyterek, a városi tanács tagjai, a tanárok stb. sajátkezűleg jegyezték be neveiket. Báró Vay Miklós ő Excellentiája távirati üdvözlötet küldött. Az ünnepély egyes részleteire még visszatérünk s most csak annyit: a ki fölött annyi vész és zivatar zugó szélvészeli vonultak át; ki nagyon sok embernél többet szenvedett; ki élt, mert küzdött s mert küzdelmeiben megállott emberül, szép életet élt át: legyen annak élte ősze csöndes nyugalomban boldog. Ringjon élte nek hajója enyhe hullámok ölén. Tiszteletünk multjának szólott. Jelenét szeretetünk fénye övezi. Éljen még sokáig szellemi ereje teljességében; jó kedélye derült nap-sugaraiban!

A debreczeni tanítók fizetésemelése. A debreczeni népes és gazdag ev. ref. egyház, nagyszámu tanítóinak eddig egyáltalában nem adott olyan fizetést, mely megfelelt volna ugy a gyülekezet méltóságának, mint a tanítók szép és terhes hivatásának, társadalmi állásának s azon igényeknek, melyek elől bármely intelligens ember egy olyan nagy városban, minő Debreczen, egyáltalában nem térhet ki, sőt azokra kényszerítve is van. A presbyterium maga is tudatával birt annak, hogy az egyház tisztviselőit, kül- és belhivatalnokait a debreczeni életviszonyokhoz mért, állásukhoz s az egyház tekintélyéhez illő fizetéssel kell ellátni. A lelkészek fizetését már két évvel ezelőtt fölebb emelte 1600 frtról 2000-re. A segédtanítók díjazását is minden 5-ik évben 50 frttal határozta el növelni mint maximumig egy bizonyos összegig. Az igazságosság ezek után azt követelte, hogy a rendes tanítók is kedvezőbb helyzetbe juttassanak,

kiknek eddig csak 600 frt fizetésök volt lakáson és a város-tól kapott failletményen kívül. A rendes tanítók magok kérték a fizetéseknek minden 5-ik évben 50 frttal való növelését 800 frt maximumig. E kérelmet mostanában tárgyalta az egyháztanács iskolaszéke s ily értelemben maga is hozzájárult a fizetésemeléshez és ezt a legmelegebben pártolól fogja a presbyteriumnak elfogadásra ajánlani. Hiszszük, hogy az egyháztanács a legnagyobb örömmel és áldozatkészséggel fogja elhatározni a debreczeni tanítók-nak jól megérdemelt fizetésemelését.

Az Erdélyi Predikátori Tár igen érdekesnek és értékesnek ígérkezik már csak azon körülmény folytán is, hogy a szerkesztőnek, Szász Gerő esperes urnak, lapjában kifejezett nyilatkozata szerint magyar ev. ref. egyházunk mind az öt püspökének jelenik meg benne beszéde. Minden azt mutatja, hogy a szerkesztő ur nemes ambícióval lát munkájához s olyan vállalattal lép világ elé, melyet szívesen lehet olvasni, melyből tanulni lehet. Növekvő érdeklődéssel várjuk a predikációkat. Legalább kapunk már e téren is valami ismertetni valót, bíralatra méltót.

Szíves kérelem. Az árvízveszély által lesujtott szegedi ev. ref. egyház fölsegelésére mai napig begyűlt kegyes adakozásokról a megvizsgált számadások után az egyház által már kimutatás készített s az, a jóltevő adakozók megnyugtatóására, hírlapokban közzé fog tétetni. De minthogy az egyház által kibocsátott gyűjtő ívek közül, több ív maig sem érkezett be: tisztelettel kérjük az illető ívtartó buzgó hitrokonokat, hogy a náluk levő ívet mielőbb, legkésőbb f. évi december hó 10-ik napjáig egyházunk előljárogásához beküldeni sziveskedjenek. Szeged, 1886. november hó 10. A szegedi ev. ref. egyh. előljárogói: Varga Pál, lelkész, Bódvát Pál, algondnok.

Kérelem! Mindazon t. cz. urakat, kiknek „Az ev. Tiszakerület püspökei“ czimű művem előfizetési felhívását megküldöttem, tiszteletteljesen kérem: méltóztassanak az ívnek akár kitöltve, akár üresen való visszaküldésével nékem arra nézve, hogy magamat a műnek sajtó alá bocsátása, illetve a nyomandó példányok száma iránt tájékozzam, módot nyujtani. Kérelmem ismétlésével vagyok kiváló tisztelettel Eperjesen, 1886. nov. 10-én. Hörk József, e. i. colleg. igazgató.

Számadás. Szöllösi Antal lelkész ur egyházi beszédeit e hetek folyamán megrendelték tőlem Peterdi Károly esperes Barabásból; Sáfrány Zsigmond lelkész Téglásról 1—1 frtért; Kósa Dániel lelkész Olcsva-Apátiból 50 krért; Gulyás Lajos lelkész Kisujszállásról 40 krért; Kovács József lelkész Kis-Szántórol 30 krért; Papp Antal tanító Vésztórol; Szokolay József lelkész Puszt-Ujlakról 24—24 krért. Bejött tehát ujabban hozzám 3 frt 68 kr, mely a már kimutatott 17 frt 20 krajczárral együtt 20 frt 88 krajczárra megy. Van még nálam 23, nazarénusokról szóló és 34 halotti beszéd. Kérem, hogy a kik esetleg még rendelni akarnak belőlök, legalább is 24 krajczár beküldése által két hét alatt tudassák velem ebbeli számdéukat. Debreczen, 1886. nov. 11. Csiky Lajos, hittanár.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak:
Csiky Lajos, Géresi Kálmán.